

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Вереша Р. В.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Загальна частина

Навчальний посібник

*9-те видання,
перероблене та доповнене*

 ПРАВОВА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

Київ • Алерта • 2023

УДК 343(1–87)(075.8)

В31

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 1.4/18-Г-412.1 від 21.02.2007 р.)*

Рецензенти:

Костенко О.М. – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

Панов М.І. – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

Стрельцов Є.Л. – доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

Тихий В.П. – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України.

Вереша Р. В.

В31 Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 9-те, перероб. та допов. Київ: Алерта, 2023. 576 с.

ISBN 978-617-566-740-8

У навчальному посібнику висвітлюються питання Загальної частини кримінального права України, з урахуванням положень національного законодавства, а також законодавства іноземних держав і міжнародних нормативно-правових актів. Зміст навчального посібника узгоджується із програмою освітньої дисципліни «Кримінальне право України. Загальна частина».

Видання розраховане на студентів, аспірантів (ад'юнктів), викладачів, наукових працівників, а також на всіх, хто цікавиться питаннями кримінального права.

УДК 343(1–87)(075.8)

ISBN 978-617-566-740-8

© Вереша Р.В., 2023,

© Видавництво «Алерта», 2023.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Вживані у навчальному посібнику скорочення.....	5

РОЗДІЛ І.

ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ ТА ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

§ 1. Поняття та предмет кримінального права	6
§ 2. Метод кримінального права	9
§ 3. Завдання кримінального права	11
§ 4. Наука кримінального права.....	13
§ 5. Система позитивного кримінального права	20

РОЗДІЛ ІІ.

ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

§ 1. Принципи законності, рівності громадян перед законом і особистої відповідальності за наявності вини...27	
§ 2. Принцип невідворотності кримінальної відповідальності та гуманізму	29
§ 3. Принцип справедливості (індивідуалізації) відповідальності та принцип економії кримінальної репресії.....	30

РОЗДІЛ ІІІ.

КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН

§ 1. Поняття, значення та завдання кримінального закону	32
§ 2. Джерела кримінального права	34
§ 3. Витоки та формування кримінального законодавства	38
§ 4. Структура кримінального закону	43
§ 5. Тлумачення кримінального закону	48

§ 6. Принципи чинності кримінального закону у просторі та часі.....	52
§ 7. Чинність кримінального закону за територіальним принципом.....	54
§ 8. Чинність кримінального закону за національним та універсальним принципами.....	59
§ 9. Видача особи, яка вчинила кримінально протиправне діяння.....	61
§ 10. Чинність кримінального закону у часі.....	63

РОЗДІЛ IV. ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

§ 1. Законодавче визначення кримінального правопорушення в історичному аспекті.....	66
§ 2. Кримінально протиправне діяння за законодавством іноземних держав	71
§ 3. Поняття кримінального правопорушення і його ознаки за кримінальним правом України.....	82
§ 4. Значення ч. 2 ст. 11 КК України для поняття кримінального правопорушення.....	90
§ 5. Відмінність кримінального правопорушення від інших правопорушень. Класифікація кримінальних правопорушень за кримінальним правом України.....	92

РОЗДІЛ V. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПІДСТАВИ

§ 1. Поняття кримінальної відповідальності та її реалізація.....	100
§ 2. Підстави кримінальної відповідальності. Поняття та значення кримінально-правової кваліфікації.....	105

РОЗДІЛ VI.

СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття і значення складу кримінального правопорушення108
- § 2. Елементи і ознаки складу кримінального правопорушення 114
- § 3. Види складів кримінальних правопорушень..... 118

РОЗДІЛ VII.

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення123
- § 2. Класифікація об'єктів кримінальних правопорушень....129
- § 3. Предмет кримінального правопорушення.....132

РОЗДІЛ VIII.

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття та ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.....135
- § 2. Суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність)....138
- § 3. Наслідки кримінального правопорушення.....140
- § 4. Причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням та наслідками143
- § 5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.....149

РОЗДІЛ IX.

СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення155
- § 2. Осудність як ознака суб'єкта кримінального правопорушення. Поняття обмеженої осудності161
- § 3. Неосудність та її кримінально-правове значення166
- § 4. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність171

§ 5. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення ..	176
§ 6. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння	180

РОЗДІЛ X.

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

§ 1. Поняття і значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення	185
§ 2. Поняття та зміст вини	187
§ 3. Умисел і його види	192
§ 4. Необережність та її види	202
§ 5. Кримінальні правопорушення зі складною виною	210
§ 6. Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення	213
§ 7. Помилка та її кримінально-правове значення	218

РОЗДІЛ XI.

СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

§ 1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення	226
§ 2. Закінчене та незакінчене кримінальне правопорушення ..	230
§ 3. Готування до кримінального правопорушення	231
§ 4. Замах на кримінальне правопорушення	234
§ 5. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні	237

РОЗДІЛ XII.

СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ

§ 1. Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні ..	240
---	-----

§ 2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.....	242
§ 3. Форми співучасті у кримінальному правопорушенні	246
§ 4. Види співучасників кримінального правопорушення	250
§ 5. Причетність до кримінального правопорушення	261

**РОЗДІЛ XIII.
МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ**

§ 1. Поняття та характерні ознаки множинності кримінальних правопорушень	264
§ 2. Одиначне кримінальне правопорушення	265
§ 3. Форми множинності кримінальних правопорушень.....	267

**РОЗДІЛ XIV.
ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ
ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ**

§ 1. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.....	277
§ 2. Необхідна оборона	279
§ 3. Уявна оборона.....	284
§ 4. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення	286
§ 5. Крайня необхідність	289
§ 6. Фізичний або психічний примус	293
§ 7. Виконання наказу або розпорядження.....	294
§ 8. Діяння, пов'язане з ризиком.....	297
§ 9. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації	301
10. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.....	303

**РОЗДІЛ XV.
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

§ 1. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності та його види.....	305
§ 2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям	308
§ 3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винуватого з потерпілим.....	310
§ 4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.....	312
§ 5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки	315
§ 6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності	317
§ 7. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності	322

**РОЗДІЛ XVI.
ПОНЯТТЯ ТА МЕТА ПОКАРАННЯ**

§ 1. Поняття та ознаки кримінального покарання	324
§ 2. Мета покарання	327

**РОЗДІЛ XVII.
СИСТЕМА ПОКАРАНЬ ТА ЇХ ВИДИ**

§ 1. Поняття системи кримінальних покарань та її значення.....	331
§ 2. Види покарань	335

**РОЗДІЛ XVIII.
ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ**

§ 1. Загальні засади призначення покарання.....	359
---	-----

§ 2. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті	378
§ 3. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом	381
§ 4. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень	383
§ 5. Призначення покарання за сукупністю вироків.....	385
§ 6. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього... ув'язнення.....	387
§ 7. Обчислення строків покарання.....	388

РОЗДІЛ ХІХ. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

§ 1. Загальна характеристика звільнення від покарання та його відбування	390
§ 2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням	393
§ 3. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.....	397
§ 4. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.....	399
§ 5. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання	402
§ 6. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.....	404
§ 7. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.....	407
§ 8. Звільнення від покарання за хворобою.....	409
§ 9. Звільнення від покарання на підставі акта амністії або помилування.....	411

**РОЗДІЛ XX.
СУДИМІСТЬ**

- § 1. Поняття судимості, її кримінально-правові та загальноправові наслідки.....415
- § 2. Погашення та зняття судимості.....417

РОЗДІЛ XXI.

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

- § 1. Обмежувальні заходи.....422
- § 2. Поняття, мета та види примусових заходів медичного характеру423
- § 3. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. Примусове лікування429
- § 4. Спеціальна конфіскація431
- § 5. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб434

РОЗДІЛ XXII.

**ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ
НЕПОВНОЛІТНІХ**

- § 1. Загальні положення щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх440
- § 2. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.....443
- § 3. Особливості покарання неповнолітніх за вчинені кримінальні правопорушення447
- § 4. Звільнення від покарання неповнолітніх451
- § 5. Погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до досягнення 18-річного віку457

РОЗДІЛ ХХІІІ.
ОСНОВНІ РИСИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ПОЛІТИКИ
(ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ)

§ 1. Кримінальне право держав романо-германської правової сім'ї	458
§ 2. Кримінальне право держав загального права.....	463
§ 3. Кримінальне право мусульманських держав	467
§ 4. Кримінальне право держав Далекого Сходу	470
§ 5. Основні засади проекту Кримінального кодексу України (Загальна частина)	473

Навчальне видання

Вереша Роман Вікторович

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ Загальна частина

Навчальний посібник

*9-те видання,
перероблене та доповнене*

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
Д. М. Алексєєв

Підписано до друку 20.09.2022 р. Формат 60 x 84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 33,48.
Наклад 1000 прим.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, (099) 607-97-62.

Е-mail: alerta.pravoednist@gmail.com, веб-сайт: alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.